

Tyyne Maria Esko

Tyyne Esko on itseoppinut taiteilija, jonka maalaukset ovat syntyneet voimakkaasta sisäisestä ilmaisun ja sanomisen tarpeesta. Hän on jalostanut omat kokemuksensa taiteeksi. Tyyne Eskolla on oma, persoonallinen tyylinsä. Häntä voi luonnehtia “puhtaan sydämen maalariksi”, joka maalaa spontaanisti ja laskelmoimatta sen mitä tuntee.

Tyyne Eskon mukaan taide syntyy mielikuvituksesta ja tunteesta, mutta pelkkä herkkyys ei riitä; tarvitaan sanoma. Taideteos voi olla aito vasta sitten, kun se on tekijälleen tosi. Tyyne Esko haluaa puhutella ihmisiä maalauksillaan.

Tyyne Eskon isänpuoleiset sukujuuret ovat Saarijärvellä, jossa hänen isänsä, suutari Yrjö Rutanen, myöhemmin Hautakoski, syntyi. Yrjö muutti 1900-luvun alussa Toholammin Härkänevalle. Yrjön veli, Matti Rutanen, jäi asumaan Saarijärvelle ja teki myöhemmin Maapallopatsaan Mahlulle. Yrjö avioitui Ullavalta kotoisin olevan Hildan kanssa. Heille syntyi kuusi lasta, joista kolmantena Tyyne Maria vuonna 1920.

Tyyneen lapsuus oli köyhä; hän joutui lähtemään usein kerjuulle. Lapsuudenkokemuksistaan hän on maalannut muun muassa teoksen “Kerjäläisenä”. Maalauksessa Tyyne seisoo pirtin ovelta, talon emännällä on kädessään leipä - elämän vertauskuva. Maalauksessa on harras tunnelma. “Minun lapsuudessani leipä oli pyhä. Kylvö siunattiin ja kun se saatiin oraalle, pyydettiin, että halla ei sitä veisi”, Tyyne Esko on kertonut.

Äidin kuoltua Tyyne Maria joutui 11-vuotiaana lähtemään maailmalle - ensin tädin luokse Kannukseen paimeneksi ja aputytöksi ja vuonna 1936 Kokkolaan, jossa hän pääsi Hagströmille töihin. Myöhemmin hän avioitui ja perheeseen syntyi neljä lasta. Miehen sairastuttua Tyyne Esko joutui elättämään perheensä. Hän ansaitsi elantonsa mm. siivoojana rakennuksilla ja iltaisin tehdashalleissa.

Tyyne Esko on aina huomannut kauneuden ympärillään. Hän ompeli vaatteet lapsilleen ja koristeli ne usein kukkakirjailuin. Hän ihaili kädentaitoja ja kauniita vanhoja rakennuksia. Jäätyään sairaseläkkeelle 52-vuotiaana hän alkoi maalata kaikkea sitä, mitä oli vuosien varrella kokenut. Hän aloitti maalaamalla apilankukkia ja ikuistamalla vanhoja purku-uhan alaisia taloja, joita ei siihen aikaan juurikaan arvostettu. Maalaaminen tuotti suurta iloa ja antoi voimia. Maalauksillaan Tyyne Esko myös protestoi rakennusten purkamista ja niiden tilalle tulevia uusia talorumuluksia vastaan.

Protestimaalauksista kehittyi myöhemmin yksi keskeinen aihepiiri. Tyyne Esko on aina ollut ajattelija ja tarkkailija. Hän on nähnyt ja usein itse kokenut yhteiskunnassa ilmenevät vääryydet ja maalannut ne kuviksi. Tyyne Eskon mukaan maalaus on taidetta silloin, kun sillä on sanoma ihmisille ja yhteiskunnalle; taiteilija voi oman taiteensa kautta vaikuttaa ympärillään tapahtuviin asioihin.

Tyyne Esko on kokenut, ettei hänen teoksiaan ole arvostettu Kokkolassa. Myös näiden kokemusten pohjalta on syntynyt sarja protestimaalauksia, joissa Kokkolan virkamiehet ja kulttuuribyrokraatit saavat maistaa siveltimestä.

Protestimaalauksissaan Tyyne Esko on pienen ihmisen asialla riistäjiä ja vääryydetekijöitä vastaan. Niissä sivalletaan terävällä huumorilla poliitikkoja, sieluttomia byrokraatteja ja omahyväisiä porvareita. Kaj Kalin on verrannut Tyyne Eskon maalauksia keskiajalla markkinoilla myytyihin kuviin, jotka on tarkoitettu kansalle opiksi, huviksi ja varoitukseksi (Helsingin Sanomat 2.10.1986). Niissä on hirtehistä symboliikkaa ja burleskia huumoria. Tyyne Esko on maalannut aikamme sosiaalista todellisuutta sellaisena kuin hän on sen nähnyt. Useimpiin protestitauluihinsa Tyyne Esko on maalannut itsensä valkohuivisena mummona pieni mustavalkoinen Sami-koira vierellään ikään kuin alleviivaten sitä, että hän on kuvannut totuuden - sen mitä on itse kokenut ja havainnut.

Tyyne Esko on liittänyt protestimaalauksiinsa usein lauseen Raamatusta. Taiteilija tähdentää, että Jumala näkee vähäosaisten hädän. Hänellä on voimakas usko ja luottamus Jumalaan: "Minä tiedän lunastajani elävän ja viimeisenä hän on seisova multain päällä."

Protestimaalauksissaan Tyyne Esko on piikki pelureiden lihassa. Taiteilija onkin maalannut Nils Ferlinin runon innoittamana itsestään sarjan omakuvia, joissa hän on kuvannut itsensä takajaloilleen nousseena siilinä sivellin kypälässään.

Tyyne Eskolla on myös tunteellinen ja haavoittuva puolensa, avoin luonnolle ja runoudelle. Runot ovat olleet Tyyne Eskolle tie alitajunnan salaperäisiin kerrostumiin, ja runojen pohjalta onkin syntynyt lukuisia maalauksia. Erityisesti Dan Anderssonin ja Nils Ferlinin runot ovat puhutelleet taiteilijaa. Tyyne Eskon mukaan hyvä runosanoma on itkettävä moneen kertaan ja eletävä.

Dan Anderssonista Tyyne Esko on löytänyt sukulaissielun: "Me olemme perusvireeltämme niin samanlaiset. Emme tavoittele aineellisia arvoja, ihminen sinänsä on meille tärkeä. Omaisuutemme mahtuu yhteen nyyttiin ja sen nyytin voi koska tahansa ottaa naulasta ja lähteä pois... Mutta rakkautemme luontoon, aitoihin kansanihmisiin ja taruihin ei katoa, se säilyy. Dan on minulle enemmän kuin runoilija, hän on ikään kuin veli vaikeuksissa, turva niissä elämänkolhuissa, joiden läpi olen kulkenut."

Tom Sandqvist on verrannut Tyyne Eskon teoksia Hugo Simbergin taiteeseen (Hufvudstadsbladet 3.9.1977): "Eskon taide lähenee jollakin mystisellä tavalla Hugo Simbergin väsynyttä ja hyvin yksinkertaista naivismia, taidetta joka ulottuu syvälle alkuperäiseen tietoisuuteemme, symbolistista taidetta, joka onnistuu ilmaisemaan jotain ihmisen totaalista yksinäisyydestä ja alttiina olosta elämässä."

Merja Ylioja

(Tyyne Eskon näyttely "Veriruuksujen tie" Saarijärven museossa 13.6. - 14.9.2003, näyttelyluettelon teksti.)